

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ Ельвіра ЛУЗІК
« ____ » _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність 053 «Психологія»

Освітньо-професійна програма «Практична психологія»

**Тема: «Особливості розвитку навчальної мотивації студентів гуманітарних
та технічних спеціальностей»**

Виконавець: здобувачка 426 групи Золотухіна Наталія Ігорівна

Керівник: доктор психологічних наук, професор Семиченко Валентина Анатоліївна

Нормоконтролер: _____ Тамара МИХЕСВА

Київ 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій

Кафедра педагогіки та психології професійної освіти

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність 053 «Психологія»

ОПП «Практична психологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Ельвіра ЛУЗІК

« » _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Золотухіна Наталія Ігорівна

1. Тема дипломної роботи «Особливості навчальної мотивації студентів гуманітарних та технічних спеціальностей»

затверджена наказом ректора від «від «12» квітня 2023р. № 492/ст

2. Термін виконання роботи: з 7.02.2023 до 25.06.2023 р.

3. Вихідні дані до роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до першого та другого розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків загальним обсягом 67 сторінок, з них обсяг основного тексту 43 сторінки, список використаних джерел нараховує 40 позицій.

4. Зміст пояснювальної записки: Вступ; Розділ 1.Огляд теоретичних підходів до дослідження розвитку навчальної мотивації студентів; Висновки до першого розділу; Розділ 2.Емпіричне дослідження навчальної мотивації студентів гуманітарних та технічних спеціальностей; Висновки до другого розділу; Висновки; Список використаних джерел та літератури; Додатки.

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного матеріалу): 8 таблиць, 6 рисунків.

6. Календарний план-графік

№ з/п	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	Опрацювання та реферування літератури з теми дослідження. Визначення об'єкта і предмета дослідження	7.02.2023	24.01.2023
2	Формулювання мети, завдання досліджень. Складання попереднього плану роботи. Узгодження з керівником	22.02.2023	05.02.2023
3	Написання основної частини. Перше читання керівника	29.03.2023	31.03.2023
4	Написання вступу, висновків. Уточнення плану дипломної роботи	28.04.2023	26.04.2023
5	Оформлення роботи. Подання керівникові	12.05.2023	15.02.2023
6	Попередній захист дипломної роботи	29.05-1.06.2023	30.05.2023
7	Опрацювання зауважень і виправлення недоліків	2.06.2023	04.05.2023
8	Подання остаточного варіанта на кафедру для перевірки на академічну доброчесність	06.06.2023	
9	Рецензування дипломної роботи	12.06.2023	
10	Захист дипломної роботи	19-22.06.2023	

7. Дата видачі завдання: «07» лютого 2023 р.

Керівник дипломної роботи _____ Валентина СЕМИЧЕНКО

Завдання прийняв до виконання _____ Наталія ЗОЛОТУХІНА

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до дипломної роботи «Особливості навчальної мотивації студентів гуманітарних та технічних спеціальностей»: 67 с., 6 рис., 8 табл., 40 джерел та літератури, 6 додатків.

Об'єкт дослідження – навчальна мотивація студентів.

Предмет – особливості розвитку навчальної мотивації студентів гуманітарних та технічних спеціальностей.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричному дослідженні особливостей розвитку навчальної мотивації студентів технічних та гуманітарних спеціальностей

У дипломній роботі розкрито теоретичні поняття розвитку навчальної мотивації зокрема: поняття мотиву, мотивації, навчальної мотивації. Описано дослідження на базі яких визначили основні мотиви студентів до навчання. Практичне значення роботи полягає в тому, щоб розробити практичні рекомендації для викладачів для покращення розвитку навчальної мотивації студентів.

МОТИВ, МОТИВАЦІЯ, НАВЧАЛЬНА МОТИВАЦІЯ, ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО ВІКУ, РОЗВИТОК НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ	5
1.1. Сутність поняття мотивації та її роль у навчальному процесі	5
1.2. Специфіка навчальної мотивації студентів	10
Висновки до першого розділу.....	21
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОЇ ТА ГУМАНІТАРНОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	22
2.1. Методика та процедура дослідження навчальної мотивації студентів ...	22
2.2. Зміст та організація дослідження мотивації студентів технічної та гуманітарної спеціальності.....	25
2.3. Практичні рекомендації щодо розвитку мотивації навчання студентів гуманітарних і технічних спеціальностей.....	37
Висновки до другого розділу	39
ВИСНОВКИ	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	43
ДОДАТКИ.....	48

ВСТУП

Актуальність дослідження визначається сучасними об'єктивними вимогами до професіоналізму спеціалістів з вищою освітою. Природа навчальної мотивації, її структура є найважливішим фактором успішного здобуття вищої освіти.

У сучасному суспільстві важливо мати людей, які мають широкий спектр знань, високу професійну майстерність, ініціативу, підприємливість і творчі здібності. І відомо, що ключовим фактором успішного навчання будь-якого студента є високий рівень мотивації до цієї діяльності.

Необхідність вирішення проблеми мотивації навчання випливає з того, що мотивація виконання навчальних завдань має велике значення для успішного навчального процесу. Мотивація учнів є різноманітною і залежить від багатьох факторів, таких як індивідуальні особливості учнів, вплив найближчого оточення та розвиток учнівського колективу. З іншого боку, мотивація студентів є відображенням їхніх поглядів, ціннісних орієнтацій і установок, які визначаються соціальною групою або спільнотою, до якої належать студенти.

Найважливішими компонентами педагогічного процесу є: мотивація навчально-професійної діяльності, мотивація успіху та страх невдачі, фактори привабливості професії для студентів, які навчаються у вищому навчальному закладі (А. Маслоу, С. Рубінштейн, Х Хекхаузен, Н. П. Коваленко, С. В. Пономаренко, Г. Д. Поспелова, О. Л. Шерстюк, Занюк.С.). Розкриття професійних мотивацій, інтересів та природних здібностей є важливим проривним фактором, який допомагає передбачити задоволеність обраною професією у майбутньому. Згідно з Маслоу, коли потреби людини залишаються незадоволеними, вони стимулюють її до активних дій. Однак, коли потреби вже задоволені, вони перестають бути основною мотивацією, і на їх місце виникають інші незадоволені потреби. Тобто, вступаючи до вищого навчального закладу, студент не тільки закриває своє незадоволення рівнем знань, отриманих у школі (якщо його

мотивація — вдосконалення знань), а й отримує можливість отримати диплом спеціаліста в галузі, яка його цікавить. і рухатися вперед, наприклад, отримати ступінь магістра, а згодом працювати в аспірантурі та вдосконалювати свої знання індивідуально з викладачем.

С. Рубінштейн також вказував у своїх дослідженнях, що оцінка вчинку, яка базується на його зовнішніх, спостережних аспектах, має формальний характер. Якщо вчитель орієнтується тільки на ці зовнішні формальні ознаки поведінки учня, не розуміючи справжнього їх змісту, то він не зрозуміє, що саме він робить.

Тобто вчений наголошував на необхідності враховувати індивідуальність кожного учня не лише поверхово, а й внутрішньо, щоб зрозуміти, як його можна мотивувати.

Х. Хекхаузен розглядає мотив як свідомий фактор, який визначає вибір дій і поведінку особистості. Найпоширенішим розумінням сутності мотиву є сприяння до дії і розуміння його як потреби або предмету задоволення цієї потреби.

У своїх працях С. Занюк поділяв мотиви навчання за змістом і динамічними характеристиками. Вчений вважав, що коли учень має особистісне значення в навчанні, він мотивований до навчання.

Складність проблеми мотивації учнів до навчання зумовлює різноманітність розуміння її сутності, природи, структури та функцій. Отже, важливість проблеми та її недостатня дослідженість зумовлюють вибір теми «Особливості розвитку навчальної мотивації студентів гуманітарних та технічних спеціальностей».

Об'єктом дослідження є навчальна мотивація студентів

Предметом дослідження є особливості розвитку навчальної мотивації студентів гуманітарних та технічних спеціальностей.

Мета дослідження – виявити специфіку розвитку мотивації навчальної діяльності студентів гуманітарних та технічних спеціальностей.

Завдання дослідження:

- Провести теоретичний аналіз наукових джерел з проблеми розвитку навчальної мотивації студентів.

- Відповідно до теоретичної основи визначити методичну основу дослідження

- Провести емпіричне дослідження розвитку мотивів навчальної діяльності студентів

- Порівняти навчальну мотивацію студентів за профілем навчання

- Розробити практичні рекомендації щодо розвитку навчальної мотивації студентів гуманітарних та технічних спеціальностей

Методи та організація дослідження. Для виконання завдань та перевірки гіпотези були використані такі методи дослідження:

теоретико-літературний аналіз для уточнення дефініцій «мотив», «мотивація», «навчальна мотивація»; синтез, порівняння, узагальнення теоретичних та емпіричних даних для розробки практичних рекомендацій

Емпіричне - діагностичні методи

Мотивація до навчання у ВНЗ (Ільїна Т.І.)

Мотивація професійної діяльності (Методика К.Замфір в модифікації А. Реана)

Методика вивчення мотивів навчальної діяльності студентів модифікована А.А. Реаном, В.А. Якуніним

Статистичні розрахунки виконані з використанням програми SPSS

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи: робота складається із титульного аркуша; завдань до виконання кваліфікаційної роботи; реферату; змісту; вступу; основної частини, яка в свою чергу містить два розділи, перший налічує два підпункти, другий два підпункти та підведення підсумків. Наступними пунктами в кваліфікаційній роботі є висновки; список використаних джерел та додатки. Обсяг роботи 67 сторінок, додатки- 18 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ

1.1. Сутність поняття мотивації та її роль у навчальному процесі

Введення в науковий обіг поняття мотивації приписують німецькому філософу Артуру Шопенгауеру, який використав його у своїй праці «Чотири принципи достатнього розуму» [19]. Ця концепція була запозичена, зміцнена та розвинута в психології протягом 20 століття, а потім перейшла до інших наук про людину та тварин, а також у міждисциплінарні галузі. Він успішно перетнув кордон ХХІ століття. Для такого тривалого використання цього терміна та похідної від нього мотивації в науковому вивченні людини єдиного визначення досі не вироблено. «Мотив» і «мотивація» у різних авторів постають або як синоніми, як поняття, що доповнюють одне одного, або як неіснуючий об'єкт дослідження, який є лише конструктом [22].

Як справедливо зазначив W. Revelle, мотивація є тією життєво важливою ланкою, завдяки якій виникає зв'язок між знанням та діяльністю, між думкою і дією, між здатністю та виконанням. Проблема мотивації і мотивів в сучасній науці є гостро дискусійною і в зарубіжній психології налічує близько 50 теорій [5].

Концепція мотивації в психології, як на міжнародному, так і на внутрішньому рівні, пройшла певну еволюцію. У зарубіжній психології розвиток теорій мотивації відбувався у двох основних напрямках. У першому підході мотиви і стимули розглядалися як ситуативні фактори, що впливають на поведінку людини. Другий підхід пов'язаний з розумінням мотивів і мотивації як стійких характеристик особистості, що впливають на її поведінку незалежно від ситуаційних умов. Звичайно, існує також третій підхід, який спробує знайти компроміс між цими двома позиціями. Хоча існують більш детальні класифікації, розглядати їх може

призвести до втрати суті в безлічі різних теорій мотивації. Прогнозування напрямку аналізу є продуктивним, оскільки подібний дихотомічний підхід до теорій мотивації також був характерним для вітчизняної психології.[23]

Позиції дослідників, що базуються на різному розумінні мотивації, також відображаються у визначеннях цього явища і його ролі в поведінці. Загалом, визначення мотивації завжди містять взаємозв'язок двох понять: мотивації та мотиву, хоча деякі дослідники використовують їх як синоніми. В рамках цього взаємозв'язку мотивація розглядається як: 1) система спонукань особистості; 2) процес відповідності спонукань характеристикам мотивуючої ситуації. Однак існують більш широкі підходи до трактування мотивації, які включають додаткові психологічні категорії, такі як потреби, мотиви, цілі, інтереси, бажання, наміри. Розуміння мотиву також має декілька тлумачень. Воно може означати: 1) стимули до діяльності, пов'язані зі задоволенням потреб суб'єкта; 2) предмет, що спонукає і визначає напрямок діяльності; 3) свідомий розум, який впливає на вибір дій та вчинків особи. Поняття мотиву та мотивуючої поведінки були вживані в науці вже на початку розвитку психології[6].

Усі дії людини мають свої причини. Мотив є тим, що стимулює або спонукає людину до певної активності або вчинку. Існує багато різних мотивів, які можуть впливати на людину, наприклад, інтерес до самого процесу діяльності, почуття обов'язку перед суспільством, бажання досягнути самореалізації і т.д.

Якщо людина прикладає зусилля для здійснення певної діяльності, це свідчить про наявність мотивації. Мотивація - це сукупність факторів, що спонукають особистість до активності; це включає всі мотиви, потреби, стимули і ситуативні фактори, що спонукають людину до певної поведінки[26].

При оцінці мотивації освітньої діяльності, як зазначають автори монографії "Студентство і сучасність", необхідно враховувати принаймні три рівні соціального вибору, які не завжди співпадають: вибір отримання вищої освіти, вибір конкретного вищого навчального закладу і вибір спеціальності [28].

Мотиваційна сфера особистості складається з орієнтації особистості, її інтересів, бажань, потреб, мотивів, установок і позиції. Вона виражає більш широке поняття, ніж просто термін "мотив". Мотиваційна сфера та мотив взаємозв'язані як частини системи в цілому [29].

Мотиви представляють собою стійкі риси або властивості особистості. Коли ми кажемо, що у людини є пізнавальний мотив, це означає, що вона виявляє інтерес до змісту і процесу діяльності у багатьох ситуаціях, або має пізнавальну мотивацію.

Проте мотивація не обмежується лише мотивами, а також включає ситуативні фактори, такі як вплив інших людей, специфіка діяльності та контекст ситуації[2].

Вітчизняні психологи вважають, що формування мотивів людини пов'язано з її соціальною сутністю, ідеалами, переконаннями, звичками, відчуттями і характером. Згідно з цими теоретичними положеннями Н. Клименко вірно вказує на те, що мотив є інтегральним способом організації людської активності, являє собою будь-яке поштовх, що визначається як внутрішніми, так і зовнішніми причинами. Він виконує функції селекції, когнітивного сприйняття, задоволення потреб, поштовху до дії та регулювання змісту і виконання. Тому формування навчально-пізнавальних мотивів є однією з основних умов підготовки успішних фахівців[16].

Психологічно мета - це той внутрішній стимулюючий зміст свідомості, який людина сприймає як найближчий та безпосередній результат своєї діяльності. Поняття "мотив" тісно пов'язане з поняттям "мета" і "потреба" [3]. У особистості студента вони взаємодіють і утворюють мотиваційну сферу, яка включає всі види спонукань: потреби, інтереси, схильності, установки, мотиви та інше.

Мотивація - це поняття, що пояснює зв'язок між діями людини і причинами, що їх визначають. Це сукупність факторів, таких як мотиви, емоції, очікування та зусилля, що впливають на активність особистості та спрямованість її взаємодії з зовнішнім світом, власним "Я" та іншими аспектами існування. Можна говорити

про загальну структуру особистісної мотивації, але зміст мотивації дій та поведінки завжди залишатиметься унікальним та індивідуальним для кожної людини[23].

Особливості мотиваційної сфери особистості є певним підґрунтям, що зумовлюють специфіку та закономірності процесу адаптації. Це можна пов'язати насамперед з тим, що провідні мотиви виступають як спонукальна сила, що спрямовує діяльність, активність особистості, яка відбувається у зовнішньому предметному та соціальному середовищі, а також має безперервний зв'язок з внутрішньою емоційно-змістовою стороною особистості. [35]

Цікаві роздуми на цю тему пропонує Й. Догнал, викладач з Чехії. За його поглядом, мотивація є внутрішнім процесом, який формується на основі особистих мотивів. Ці мотиви є тими стимулами, що приводять людину до прикладання зусиль та наближають її до досягнення певних цілей або задоволення потреб самостійно, за допомогою її власних сил, енергії та волі. Таким чином, мотивація, яка має внутрішні, психологічні причини, не може бути нав'язана ззовні іншою людиною[12].

Перед тим як досліджувати психологічні механізми, що пояснюють походження та розвиток мотивації, давайте звернемось до історії психологічних поглядів на цю явність у людини. Вивчення мотивації має довгу історію, і вже вчення стародавніх філософів встановило об'єктивно-причинний підхід до пояснення природи мотивації [25]. Однак, більш глибоке вивчення цієї теми почалося у XV столітті, під час періоду гедоністичних ідей, коли задоволення і насолода розглядалися як найвищі цінності та мета життя, а прагнення до задоволення та уникнення незадоволення вважалися основними інстинктами, вбудованими в природу людини.

Особлива роль у сучасній психології належить дослідженням, пов'язаним з розвитком уявлень про мотивацію. Якщо взяти до уваги всі трактування вчених – дослідників, то можна дійти висновку, що мотивація – це досить складна і неоднорідна система з різною спрямованістю особистісної мотивації, її основою, яка включає спрямованість потреб, мотивів, інтересів, ідеалів, прагнення, норми,

ціннісні орієнтації, установки, соціальні орієнтації, афективно-вольова сфера особистості, досвід задоволення потреб та інші соціально-психологічні характеристики. Для ефективного впливу на мотиваційну сферу учасників навчально-виховного процесу необхідно мати чітке уявлення про класифікацію самих мотивацій. Відомо, що за наявності спонукального мотиву до діяльності зусилля людини стають більш енергійними, наполегливими та послідовними. У той же час, без чіткого розуміння причини і мети або з примусу, людина діє ненатхненно і непродуктивно. Активна мотивація іноді штовхає студента до роботи на високому рівні, що перевищує всі очікування викладачів. А недостатня мотивація не дозволяє покупцеві повною мірою реалізувати свої можливості, свій потенціал навіть при глибоких знаннях. Такі вчені як А. Петровський, В. Давидов, Л. Ітельсон виділяють наступні джерела мотивації:

1. Внутрішні джерела: наукові інтереси, інформаційні потреби, дослідницькі потреби. Дефіцит інформації та позиції діяльності призводить до переживання негативних станів (апатії, нудьги тощо). Це джерела інформації здебільшого вродженого характеру, на відміну від джерел соціального генезу – когнітивні та позитивні соціальні потреби (бути корисним іншим, бути успішним у діяльності тощо).

2. Зовнішні стимули: соціальні потреби, очікування та можливості студента.

3. Особисті джерела: установки, інтереси, точки зору, перспективи, переконання, цінності [37].

Введення свідомості як фактора, що впливає на дії людини, привело до появи питань про мотивацію цілеспрямованої діяльності. В цьому контексті ключовими концепціями стали ціль і мотив, а також їх взаємозв'язок. Дослідження усвідомлення мотивів найбільш розвинені в теорії діяльності суб'єкта, яка розглядає процес формування значення як механізм усвідомлення мотивів, що виступає як специфічна форма відображення дійсності [23].

Важливим психологічним і практичним аспектом є проблема того, як людина освоює свою поведінку [22]. У цьому контексті проблема мотивації (як фактора, що визначає дії) тісно пов'язана з проблемою вольової регуляції.

Освоєння процесів свого мислення, а, зокрема, поведінки за допомогою зовнішніх стимулів є характерним для людини. При цьому, мотиви отримують свою силу від переважно нейтральних стимулів. Поведінка визначається ситуаціями, тому ключовим для оволодіння поведінкою є оволодіння ситуаціями. Людина володіє собою ззовні, тобто за допомогою зовнішніх стимулів. На найвищому рівні самоорганізації людина здійснює самостимуляцію і самомотивацію мотиваційної діяльності.

1.2. Специфіка навчальної мотивації студентів

Особливості розвитку навчальної мотивації залежать від багатьох факторів, але найбільш специфічними є внутрішня і зовнішня мотивація. [1]. У кожній людини є особисті інтереси, які, на жаль, не завжди пов'язані зі справою, якою вона займається, але якщо ці інтереси хоча б мінімально збігаються, це вже великий крок до успіху в навчанні та роботі. Що стосується зовнішньої мотивації, то це може бути як хороший приклад батьків, їх життєва праця, так і приклад авторитетної людини, яка є важливою в житті конкретного студента чи учня. Але важливу роль у зовнішній мотивації я б відводив викладачам, які діляться особистими знаннями та досвідом. Від якості поданого матеріалу залежить подальший інтерес особистості.

З психологічної перспективи, студентський період є часом активної соціалізації, розвитку вищих когнітивних функцій та формування всієї інтелектуальної системи та особистості в цілому. Хоча з біологічної точки зору цей період можна віднести до підліткового етапу між дитинством і дорослістю, міжнародна психологія часто пов'язує його з процесом становлення дорослої особистості [26].

На цьому етапі самовизначення ще не є остаточним, оскільки воно не було перевірене життєвими обставинами. Тому до молодості відносять вікову групу від 18 до 23-25 років, яку часто називають "початком дорослості". На цьому етапі людина вже є повністю дорослою як фізично, так і соціально. Вона стає суб'єктом праці (зазвичай, професійної), оскільки освіта на цьому етапі нерідко спрямована на підготовку до певної професії. Соціально-психологічні особливості на цьому етапі залежать не стільки від віку, а від соціально-професійного становища людини. [13]

Студентський період в житті людини, зазвичай припадаючи на пізню юність або початок дорослості, характеризується важливими змінами у соціальній сфері. Це включає засвоєння різних соціальних ролей дорослої особистості, здобуття права вибору, виконання правових та економічних обов'язків, а також можливість брати участь у різних формах соціальної діяльності, включаючи державний рівень. Однак, також цей період відзначається отриманням вищої освіти та професійним самовдосконаленням [25].

Студентське життя складається з основних напрямів, які включають професійну підготовку, особистісний розвиток і самовизначення, розширення інтелектуального потенціалу, духовне збагачення, моральне, фізичне та естетичне самовдосконалення. Часто вчитель цього не розуміє і бачить учня лише через його викладацьку посаду: як учень відвідує заняття, виконує завдання, слухає і відповідає. Багато вчителів не цікавляться іншими сторонами учня. І це «інше» є частиною ядра особистості учня: його багатство чи бідність у прагненнях і проектах, його бездуховність чи духовність, моральність чи аморальність, гідність чи покірність і пристосування до обставин, сила духу чи слабкість характеру, працьовитість або лінь і апатія, егоїзм або альтруїзм [2].

Згідно з В. Гордієнком, мотивація навчання складається з багатьох змінних та взаємопов'язаних спонукань. Тому процес формування мотивації не обмежується простим зміцненням позитивного або підсиленням негативного ставлення до навчання, а є складною структурою мотиваційної системи [10].

Т. Садова, досліджуючи мотивацію навчально-пізнавальної діяльності студентів, дає наступне її визначення: «мотивація – це динамічне утворення, процес формування у студентів таких мотивів навчання, які б спонукали їх до продуктивної пізнавальної діяльності та засвоєння змісту професійно-педагогічної підготовки, а також підтримання і реалізацію вже існуючих позитивних мотивів учіння» [36].

Навчальна діяльність передбачає виконання комплексу дій, кожна з яких має свій власний набір операцій. Такий підхід дозволяє розглядати навчальну діяльність як технологію та метод навчання, який здійснюється через конкретні навчальні дії та операції. Вибір цих дій залежить від умов, в яких здійснюється діяльність, включаючи характер навчального завдання та оцінку його результатів. При цьому важливу роль відіграють не лише вміння та навички, пов'язані з обробкою інформації, а й організаційні здібності. Разом вони виконують навчальну програму, яка базується на попередній інформації, доступній на початковому етапі навчальної діяльності. Отже, цей компонент виконує виконавчу функцію і сприяє реалізації навчальної діяльності.

Навчальну мотивацію можна визначити як процес, в якому мотиви впливають на спрямованість особистості активно засвоювати зміст освіти, визначають її діяльність і формуються у процесі виховання. Навчальна мотивація служить стимулом для учнів здійснювати продуктивну пізнавальну діяльність та активно засвоювати навчальний матеріал за допомогою різних методів, прийомів і засобів навчання. Важливо зазначити, що навчальна діяльність є багатомотивованою, тобто на неї впливають різні мотиви. [40]

Мотиви навчання виділяють за динамічними та змістовними характеристиками. До змістовних якостей мотивів відноситься особистісний зміст навчання, коли мотив виконує не тільки спонукальну функцію, а й має особистісний зміст, демонструє внутрішнє ставлення до процесу навчання. У цьому випадку причина вважається істотною. Важливими якостями мотивів є:

- 1) особистісний зміст підготовки студента;

- 2) дієвість причини;
- 3) місце мотиву в загальній композиційній структурі спонукання;
- 4) рівень усвідомленості мотиву;
- 5) самостійність виникнення і прояву мотиву;
- 6) ступінь поширення мотиву на певні предмети, форми завдань.

Дієвість цього мотиву виявляється в його реальному впливі на процес навчання, самостійність – у специфіці виникнення та розвитку мотиву, усвідомленість – у формі рефлексивного ставлення учня до мотиву. Динамічні характеристики мотивів:

1. Сила мотиву, швидкість його появи;
2. Стабільність;
3. Емоційне забарвлення [14]

Вчений С. Занюк визначає мотивацію досягнення, розкриває її структуру та роль факторів, що впливають на наявність сильної мотивації досягнення. Він пропонує процедуру активізації мотивації досягнення, яка включає підкріплення, самопідкріплення та створення сприятливих умов. Занюк вважає, що мотивація досягнення проявляється в різних аспектах особистісного зростання і є відносно стійким утворенням. Проте вона також є динамічним утворенням, яке взаємодіє з ситуативними чинниками, що розглядаються у його дослідженні [15].

Вчений В. Клочко описує формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності як процес, в якому здійснюється зовнішній цілеспрямований вплив на мотиваційну сферу особистості за допомогою соціальних прийомів, методів і засобів. Цей процес призводить до формування стійкого інтересу до навчальної дисципліни та навчального процесу загалом, а також до внутрішнього бажання саморозвитку та засвоєння нових знань [17].

Студентський вік розглядається Б. Г. Ананьєвим [4] як особливий онтогенетичний етап соціалізації особистості. Він дає таке визначення студентського віку: «Виховання фахівця, соціального працівника і громадянина, оволодіння і закріплення багатьох соціальних функцій, формування професійних

умінь і навичок - усе це становить особливий і найважливіший період життя для суспільного розвитку і виховання особистості, який позначається як вік учня» [4].

Учня, як особистість певного віку, можна описати за трьома аспектами:

У психології, психологічний аспект означає єдність різних психологічних процесів, станів і характеристик особистості. Основну роль відіграють психічні властивості, такі як спрямованість, темперамент, характер і здібності, які впливають на розвиток психічних процесів, виникнення психічних станів і вияв психічних явищ.

Соціальний аспект враховує взаємовідносини та якості, що виникають учнями залежно від їх приналежності до певних соціальних груп або національностей.

Біологічний аспект охоплює тип вищої нервової діяльності, будову аналізаторів, умовні рефлекси, інстинкти, фізичну силу, статуру та інші фізичні характеристики. Цей аспект переважно визначається спадковістю та вродженими схильностями, але в певних межах може змінюватись під впливом умов життя.[22].

Численні дослідження встановили наявність залежності ефективності діяльності від сили мотивації: чим більша сила мотивації, тим більша ефективність діяльності, але за законом Ієрка-Додсона надмірна мотивація призводить до зниження ефективності виконання завдання, тому тут потрібно бути обережним і не зловживати силою мотивації.

Сильні студенти відрізняються від неуспішних студентів саме тим, що вони мають сформовану професійну мотивацію [7].

Враховуючи це, можна стверджувати, що формування позитивної мотивації, яка ґрунтується на позитивних стимулах для учнів у їхній обраній майбутній професії, є одним з основних факторів покращення якості їх навчальної діяльності. Це означає створення інтересу до змісту обраної професійної діяльності та позитивного ставлення до роботи в галузях професійної діяльності.

Питання мотивації є багатограним, що призводить до різних підходів у розумінні її природи, структури та методів вивчення. Проте, більшість досліджень

в області мотивації спираються на методологічний принцип об'єднання динамічного і смислового аспектів мотивації, а також на уявлення про те, що мотивація є розвиваючимся і явищем, що формується [31].

Згідно з літературними джерелами, існує перелік мотивів, які спонукають людей до навчальної діяльності:

Широкий соціальний мотив, який включає соціальні аспекти;

Пізнавальний мотив, пов'язаний з самою процесом навчання;

Комунікативний мотив, що визначається бажанням брати участь у навчальному процесі;

Мотиви соціальної ідентифікації, які можуть бути пов'язані з батьками, ровесниками або вчителями;

Мотиви саморозвитку, які включають професійне самовизначення та матеріальний добробут;

Мотиви успіху, що стимулюють самоутвердження та самовираження; мотиви уникнення проблем [4].

Мотивація поділяється на внутрішню і зовнішню:

Внутрішній - бажання здійснювати діяльність заради самого процесу;

Зовнішні - спонукання зовнішніх обставин до дії;

Зрозуміло, що формування внутрішньої мотивації у студентів є необхідною частиною процесу їх адаптації до професійного навчання у вищому навчальному закладі. Ця мотивація має безпосередній вплив на подальший професійний розвиток майбутніх спеціалістів.

Особливо важливими є внутрішні мотиви, які пов'язані з бажанням особистості бути самооціненою та здійснювати самореалізацію. Це вимагає систематичного формування якостей, необхідних для успішного виконання майбутньої професійної діяльності. Цей підхід надасть можливість майбутнім психологам розкрити свій особистісний потенціал і досягти професійного й творчого зростання.

Рівень потреби в досягненні успіху може впливати на внутрішню мотивацію студентів у навчальній діяльності. Студенти, які мають виражену потребу в досягненні, більш активно спрямовані на досягнення своїх особистих результатів у навчанні. Вони відчувають більше позитивних емоцій та задоволення від навчальної діяльності, що сприяє формуванню нових і потужніших мотивів для подальшої діяльності, у порівнянні зі студентами, у яких потреба в досягненні менш виражена[18].

Вивчення внутрішніх та зовнішніх мотивів дозволяє виявити якості та здібності учня, а також його вікові та особистісні особливості. У молодому віці студента спостерігається найбільша швидкість оперативної пам'яті та здатність до швидкої зміни уваги та вирішення словесно-логічних завдань. Цей період визначається досягненням найвищих показників, коли всі попередні процеси біологічного, психологічного та соціального розвитку досягають свого піку [6].

Складність цієї проблеми полягає в тому, що студенти стикаються з комбінацією зовнішніх і внутрішніх мотивів, які не тільки доповнюють один одного, але і можуть суперечити один одному. Мотивація може бути стійким утворенням особистості і одночасно впливати на її діяльність. Розвиток та формування мотивації залежать від організації та змісту діяльності молодої людини. Під час підготовки до дій людина моделює свою поведінку, намагається передбачити особливості ситуації, в якій буде діяти, і зміни, які можуть виникнути в певних умовах. При спостереженні за конкретною людиною ми звертаємо увагу на її стиль, манеру та особливості поведінки. Однак ми можемо спостерігати лише зовнішні прояви внутрішнього процесу. Мотиваційна спрямованість особистості, мотиваційна диспозиція, що включають мотиви дії і активуються в певних ситуаціях, займають важливе місце у цьому прихованому для спостерігача процесі.[21]

Віктор Апелът відмічає різні мотиви навчання, серед яких можна виділити соціальні мотиви (пов'язані з почуттями обов'язку, відповідальності, соціальною значущістю навчання, бажанням зайняти певну позицію відносно оточуючих і

отримати їхнє схвалення), пізнавальні мотиви (спрямовані на здобуття нових знань, розуміння закономірностей та використання методів отримання знань), комунікативні мотиви (пов'язані зі спілкуванням з однолітками та дорослими) та мотиви саморегуляції (спрямовані на отримання додаткових знань та самоствердження шляхом розробки спеціальної програми самовдосконалення)[27].

Мотиваційна система навчальної діяльності може мати два типи: динамічну і стійку. Коли внутрішні мотиви переважають, мотивація до навчання залишається стабільною. Але коли соціальні мотиви переважають, виникає динаміка інтересів, потреб і прагнень[20].

Аналізуючи інформацію про професійну мотивацію навчальної діяльності, можна встановити фактори, які впливають на розвиток позитивних мотивів навчання. Серед цих умов можна виділити: високий рівень професіоналізму викладача, його бажання й здатність до навчання; поважне ставлення до студента як до компетентної особистості; допомога студентові у самовизначенні та самопізнанні, формування позитивних емоцій; планування та організація навчання як процесу пізнання; застосування стимулюючих прийомів і методів навчання; ясне усвідомлення найближчих та довгострокових навчальних цілей; професійна спрямованість навчальної діяльності[39]

Студенти, які навчаються у вищій школі, знаходяться в другому періоді юності або першому періоді зрілості, який характеризується складним процесом формування особистості. Однією з особливостей морального розвитку у цьому віці є зміцнення усвідомлених мотивів поведінки. Значно підсилюються якості, яких бракувало в старшій школі, такі як наполегливість, самостійність, ініціативність та вміння контролювати себе. Зростає інтерес до моральних питань, таких як цілі, спосіб життя, обов'язок, любов, вірність і т.д. Однак фахівці в галузі вікової психології та фізіології відзначають, що до 17-19 років людина ще не повністю сформувала здатність свідомо регулювати свою поведінку. Часто вони приймають немотивовані ризики і не завжди можуть передбачити наслідки своїх дій, які не обов'язково ґрунтуються на реальній мотивації [4].

О.С. Кочарян, Є.В. Фролова і В.М. Павленко відзначають, що проблема мотивації у навчанні є актуальною в психології, оскільки як результат, так і процес засвоєння знань значною мірою залежать від ступеня залученості та інтересу тих, хто вчиться до навчального процесу[19].

За думкою І. Нікітіної та І. Мартич, мотиваційна сфера студента є складною для управління, оскільки на неї впливають як зовнішні, так і внутрішні мотиви, які можуть взаємодіяти та суперечити один одному. Організація і зміст діяльності студента мають прямий вплив на його розвиток і формування мотивації. Зовнішні прояви поведінки студента, такі як манери і особливості, є помітними для спостерігача, але його внутрішні мотиви, мотиваційна спрямованість та мотиваційна диспозиція залишаються прихованими. Вони активізуються в конкретних ситуаціях[30].

Потреби є основною силою, яка стимулює мотивацію. Фактично, мотиви формуються на основі потреб. Потребу визначають як необхідність чогось для задоволення або як вимогу, без чого не можна обійтися і що потребує задоволення[11].

Сучасне соціокультурне середовище та освітній простір пропонують широкі можливості для особистісного самовизначення. Це залежить як від соціальних вимог, так і від індивідуально-психологічних особливостей. У випадку обдарованих осіб, ціннісне самовизначення включає вибір між широким спектром особистісного розвитку у соціокультурному та індивідуально-психологічному контекстах, які доступні всім, і особистісним розвитком в обмеженому діапазоні, визначеному з одного боку вимогами суспільства до обдарованої особистості, а з іншого боку - необхідністю постійного розвитку здібностей, щоб відповідати цим вимогам. [24]

Професійна мотивація виконує компенсаторну роль: навіть якщо студент має обмежені здібності, наявність професійної мотивації може допомогти йому досягти більшого успіху, ніж студент з вищим рівнем здібностей, але без професійної

мотивації. Тому формування професійної мотивації у студентів є одним із найважливіших завдань вищої освіти[32].

Зарубіжні дослідники Деннен і Бонк ідентифікували 10 ключових мотиваційних елементів, необхідних для розвитку та підтримки мотивації в дистанційному навчанні. Ці елементи включають мікроклімат і соціальне оточення групи, зворотний зв'язок з викладачем, активна участь і залучення до різних форм діяльності, визнання важливості навчання для студента, можливість вибору, різноманітність завдань, зацікавленість, інтенсивність навчання, взаємодію з іншими студентами та орієнтацію на досягнення мети. Ці фактори є актуальними як для дистанційного, так і для традиційного навчання. Викладачам варто звертати особливу увагу на ці ключові аспекти при плануванні занять або курсів[8].

Розвиток особистості студента під час навчання у вищому навчальному закладі на різних курсах має свої особливості [25].

На першому курсі важливо залучити новачка до студентського колективного життя. Поведінка першокурсників характеризується високим рівнем конформності, і їм часто не вистачає уміння диференціювати свої ролі.

Другий рік навчання є періодом інтенсивної активності студентів у навчальному процесі. Всі аспекти навчання і виховання стають важливими для студентів другого курсу. Вони отримують загальну освіту і формують свої широкі культурні інтереси і потреби. Процес адаптації до цього навчального середовища в основному завершений.

Третій курс позначає початок спеціалізації і збільшення інтересу до наукової роботи, що відображає подальший розвиток та поглиблення професійних інтересів студентів. Сильне бажання спеціалізуватися часто призводить до звуження сфери інтересів особистості.

З цього моменту форми формування особистості вищою школою в основному визначаються спеціалізацією.

Четвертий курс - це перший практичний досвід у спеціальності під час навчальної практики. Поведінка студентів характеризується інтенсивним пошуком

більш раціональних шляхів і специфічних методів виховання. Студенти переоцінюють багато цінностей життя і культури.

П'ятий курс відображає період перед очікуваним завершенням університетської освіти, коли студенти встановлюють конкретні практичні цілі для своєї майбутньої кар'єри. У цей час з'являються нові цінності, пов'язані з матеріальним і сімейним благополуччям, місцем роботи і т.д. Студенти поступово віддаляються від колективних форм життя в університеті[23].

Декілька досліджень підтверджують залежність між результативністю діяльності та силою мотивації: чим вища мотивація, тим вищі досягнення. Особливо сформована професійна мотивація відрізняє успішних студентів від студентів з низьким рівнем навчання [7]. Отже, можна стверджувати, що розвиток позитивної мотивації у студентів стосовно обраної професії є одним з ключових факторів покращення якості їх навчальної діяльності. Це включає формування інтересу до змісту обраної професії та позитивного ставлення до праці у відповідній галузі [26].

Процес формування самооцінки професійної придатності є складним. Іноді студентам важко зв'язати властивості професії з їхніми особистими якостями, або вони мають складнощі з вибором професії, яка відповідала б їхнім потребам. З віком зміст самооцінки поступово розширюється, але цей процес не відбувається послідовно і інтенсивно[33].

Для успішного навчання в університеті необхідна не лише наявність здібностей, але й належна освітня мотивація. Усвідомлення важливості мотивації для навчання призвело до формулювання принципу мотиваційного забезпечення навчального процесу. Дослідники підкреслюють необхідність цілеспрямованого формування в студентів високої мотивації навчальної діяльності, що відповідає новій парадигмі вищої освіти, відомої як "парадигма вчення" за висловом американських вчених Р. Бара і Дж. Тага[9].

Особисті відносини між викладачем і студентом завжди відіграють ключову роль у стимулюючих методах. Використання таких особистих взаємин зі студентом

має вплив на формування його позитивного або негативного ставлення до навчального процесу в цілому[34].

У сучасній освіті процес покращення підготовки майбутніх фахівців є складним і залежить від кількох важливих факторів. Один з цих факторів - адекватність мотивації студентів щодо навчальної діяльності, яка повинна відповідати цілям і завданням освітньої системи у вищих навчальних закладах. Питання формування мотивів для навчання, які є необхідною складовою майбутнього професійного розвитку, стають актуальними, оскільки сучасні студенти поступово втрачають зацікавленість і стимул до навчальної діяльності[38].

Висновки до першого розділу

Успіх у навчальній діяльності багато в чому залежить від мотивації (від бажання людини самоствердитися, досягти високих результатів).

Студентський вік вважається особливим етапом у соціалізації особистості, коли формується майбутній фахівець, соціальний працівник і громадянин. Цей період включає оволодіння і закріплення багатьох соціальних функцій, формування професійних навичок і умінь. Він є надзвичайно важливим для суспільного розвитку та становлення особистості. Саме цей період визначається як студентський вік.

Мотивація навчальної діяльності студентів є складним і багаторівневим процесом, оскільки є важливою умовою оптимізації підготовки майбутніх фахівців.

Сформованість мотиву здобуття знань є невід'ємною умовою ефективності навчальної діяльності. При цьому важливо, щоб мотивація була внутрішньою, безпосередньо пов'язаною зі змістом цієї діяльності, щоб студент знаходив у ній задоволення найглибших пізнавальних потреб, інтересів і нахилів, потреби в саморозвитку особистості та підготовкою до професійної діяльності. Мотивація студентів є полімотивованою. Навчальна мотивація студентів є основою успішності навчальної діяльності студента.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОЇ ТА ГУМАНІТАРНОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

2.1. Методика та процедура дослідження навчальної мотивації студентів

У цьому розділі представлено опис логіки дослідження, вибірки піддослідних, обґрунтування методів дослідження, способів обробки емпіричного матеріалу. Організація емпіричного дослідження базувалась на теоретичних положеннях, викладених у першому розділі.

Дослідження проводилося у чотири етапи:

1 етап - пошуковий, включав аналіз літератури з проблеми дослідження, визначення його мети та завдань, вибір об'єкта та предмета дослідження, розробку плану та інструментарію, висування гіпотези.

2 етап - дослідницький, включав підготовку та проведення дослідження, спрямованого на вивчення особливостей мотиваційної сфери студентів гуманітарного та технічного напрямку, аналіз його результатів, перевірку гіпотези.

3 етап - узагальнюючий, полягав у узагальненні, описі та оформленні отриманих результатів.

4 етап - розробити практичні рекомендації щодо розвитку мотивації навчання студентів гуманітарних і технічних спеціальностей

База дослідження: НАУ, факультет лінгвістики та соціальних комунікацій та аерокосмічний факультет . У дослідженні взяли участь 80 студентів 1-4 курсів, з них:

- гуманітарний напрям – по 10 студентів 1-4 курсів;
- технічний напрям – також по 10 студентів 1-4 курсів.

При виборі діагностичних методик ми спиралися на підхід, в межах якого визначалася мотивація до професійної діяльності студентів технічних та гуманітарних спеціальностей, що має поетапну структуру формування

послідовних новоутворень у вигляді: мотив що до вибору професії, мотивація до навчально-професійної діяльності.

Кожен структурний компонент нами вивчався певною методикою:
Мотивація навчання у вузі(Т.Н.Ільїна)

Мотивація професійної діяльності (методика К. Замфір в модифікації А. Реана)

Методика вивчення мотивів навчальної діяльності студентів модифікована А.А. Реаним, В.А. Якуніним

Розглянемо, які показники включають дані методики:

Методика вивчення мотивації навчання

1.Методика може застосовуватися для діагностики мотивації професійної діяльності, зокрема мотивації студентів.

Результати обробляються відповідно до ключа.

Мотивація професійної діяльності (методика к. Замір в модифікації а. Реана)

2.Методика може застосовуватись для діагностики мотивації професійної діяльності. В основу покладено концепцію про внутрішню та зовнішню мотивацію.

Методика складається з 7 тверджень, які необхідно оцінити за 5-тибальною системою. 1, Підраховуються показники внутрішньої мотивації (ВМ), зовнішньої позитивної (ВПМ) та зовнішньої негативної (ВНМ) відповідно до наступних ключів.

$$ВМ = (оцінка пункту 6 + оцінка пункту 7)/2$$

$$ВПМ = (оцінка п.1 + оцінка п.2 + оцінка п.5)/3$$

$$ВНМ = (оцінка п. 3 + оцінка п. 4)/2$$

3.Методика вивчення мотивів навчальної діяльності студентів модифікована А.А. Реаним, В.А. Якуніним

Інструкції. Прочитайте уважно наведені у списку мотиви навчальної діяльності. Виберіть із них п'ять, найбільш значущих для Вас. Позначте значні мотиви знаком «Х» у відповідному рядку.

Список мотивів:

- Стати висококваліфікованим спеціалістом.
- Отримати диплом.
- Успішно продовжити навчання на наступних курсах.
- Успішно вчитися, скласти іспити на добре і відмінно.
- Постійно отримувати стипендію.
- Здобути глибокі та міцні знання.
- Бути завжди готовим до чергових занять.
- Не запускати предмети навчального циклу.
- Чи не відставати від однокурсників.
- Забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності.
- Виконувати педагогічні вимоги.
- Досягти поваги викладачів.
- Бути прикладом однокурсникам.
- Домогтися схвалення батьків та оточуючих.
- Уникнути засудження та покарання за погане навчання.
- Отримати інтелектуальне задоволення

Обробка результатів. Визначається частота називання мотивів у числі найбільш значущих по всій вибірці, що обстежується. З отриманих результатів визначається рангове місце мотиву у цій вибірковій сукупності.

2.2.Зміст та організація дослідження мотивації студентів технічної та гуманітарної спеціальності

На першому етапі нашого дослідження ми припустили, що навчальна мотивація студентів має поетапну структуру формування послідовних новоутворень у вигляді вибору професійної освіти, навчальну діяльність, мотивів до її виконання. При цьому нам необхідно співвіднести дані показники за двома напрямками підготовки та за чотирма курсами та виявити специфіку розвитку навчальної мотивації студентів технічних та гуманітарних спеціальностей.

Отримані результати ми інтерпретували за наступною схемою: спочатку розглянули динаміку мотивації по всій вибірці в цілому, потім розглянули динаміку мотиваційної особливості з першого до четвертого курсу, потім у зв'язку з поставленою гіпотезою проаналізували домінуючі мотиви у студентів двох напрямів підготовки.

Розглянемо перший компонент: мотив до вибору професії (Додаток А) що характеризується такими показниками: набуття знань, опанування професією, отримання диплома(рис.2.1.1)

Дані представлені у таблиці 2.1

Результати дослідження за методикою мотивація навчання у
вузі(Т.Н.Ільїної)

Таблиця 2.1

№п/п	Вибірка	Шкали					
		Набуття знань		Опанування професією		Отримання диплома	
		К-ть осіб	%	К-сть осіб	%	К-сть осіб	%
1	Психологія	16	40	13	32,5	11	27,5
2	Прикладна механіка	15	37,5	13	32,5	12	30
3	Разом:	31	38,75	26	32,5	23	28,75

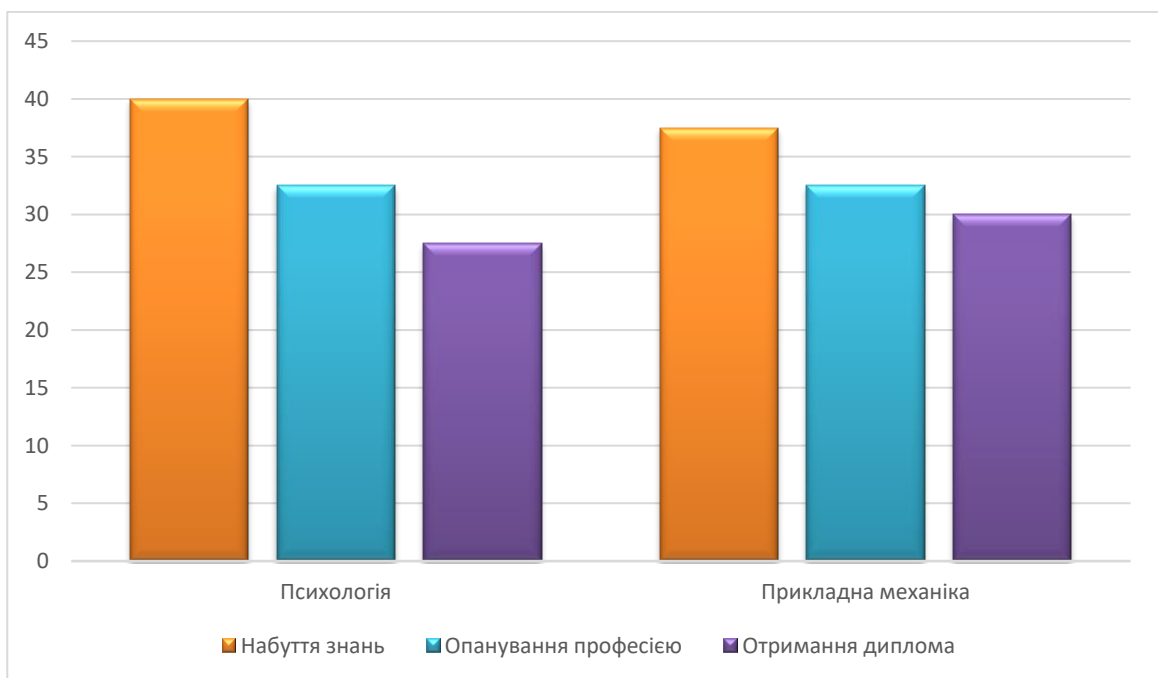

Рис.2.1.1 Результати дослідження мотивації навчання у вузі (Т.І.Ільїної)

Аналізуючи отримані дані, бачимо, що істотних відмінностей щодо вибору мотивів навчання у вузі у студентів за двома напрямками підготовки не виявлено. Найбільш виражений мотив набуття знань, він становить 38,75%. Найменш виражений мотив, здобуття диплома – становить 28,75. Мотив оволодіння професією у студентів виражений однаково, що становить 32,5%

Отримані дані свідчать, що студенти націлені на отримання знань, які необхідні для здійснення професійної діяльності

Проаналізуємо результати кореляційного аналізу за критерієм t-Стюдента (рис 2.2.2)

		Критерий для независимых выборок				t-критерий для равенства средних					
		Критерий равенства дисперсий Ливиня				Значимости		Средняя разность	Среднеквадратичная ошибка разности	95% доверительный интервал для разности	
		F	знач.	t	ст.св.	Односторонний p	Двусторонний p			Нижняя	Верхняя
Набуття_знань	Предполагаются равные дисперсии	,079	,788	,156	6	,441	,881	,25000	1,60078	-3,66697	4,16697
	Не предполагаются равные дисперсии			,156	5,952	,441	,881	,25000	1,60078	-3,67458	4,17458
Оволодіння_професією	Предполагаются равные дисперсии	1,433	,276	,000	6	,500	1,000	,00000	1,45774	-3,56696	3,56696
	Не предполагаются равные дисперсии			,000	4,305	,500	1,000	,00000	1,45774	-3,93668	3,93668
Отримання_диплома	Предполагаются равные дисперсии	,079	,788	-,156	6	,441	,881	-,25000	1,60078	-4,16697	3,66697
	Не предполагаются равные дисперсии			-,156	5,952	,441	,881	-,25000	1,60078	-4,17458	3,67458

Рис 2.2.2 Результати кореляційного аналізу

За результатами кореляційного аналізу було виявлено, що групи гуманітарних та технічних спеціальностей по мотивах не відрізняються, показник значущості більше ніж 0,05.

Розглянемо другий структурний компонент: мотивацію до навчально-професійної діяльності з оволодінням професією, який характеризується такими показниками: внутрішньою мотивацією, зовнішньою позитивною та зовнішньою негативною мотивацією (Додаток Б)

Результати дослідження мотивації професійної діяльності представлені у таблиці 2.2.

Результати дослідження за методикою мотивація професійної діяльності студентів (Методика Замфіра в модифікації А. Реана)

п/п	Вибірка	Мотив					
		Внутрішня		Зовнішня позитивна		Зовнішня негативна	
		К-сть осіб	%	К-сть осіб	%	К-сть осіб	%
1	Психологія	14	35	21	52,5	5	12,5
2	Прикладна механіка	14	35	22	55	4	10
3	Разом:	28	35	43	53,75	9	11,25

Під час аналізу даних ми помічаємо, що 35% студентів мають внутрішню мотивацію навчання та професійної діяльності. Це означає, що їхній інтерес і мотивація виникають зсередини самих студентів, без впливу зовнішніх чинників.

У той же час, 53,75% студентів мають провідну зовнішню позитивну мотивацію. Їхні зусилля і наполегливість у навчанні спонукаються матеріальними стимулами, можливістю просування по кар'єрній лестниці, одобренням соціального оточення та престижем. Іншими словами, вони знаходяться під впливом зовнішніх факторів, які мотивують їх до активної діяльності. 11,25% студентів проявляють негативну зовнішню мотивацію, що означає, що їхня діяльність мотивована страхом перед покаранням, критикою, осудом та іншими негативними наслідками.

Середні показники представлені на малюнку 2.2.3

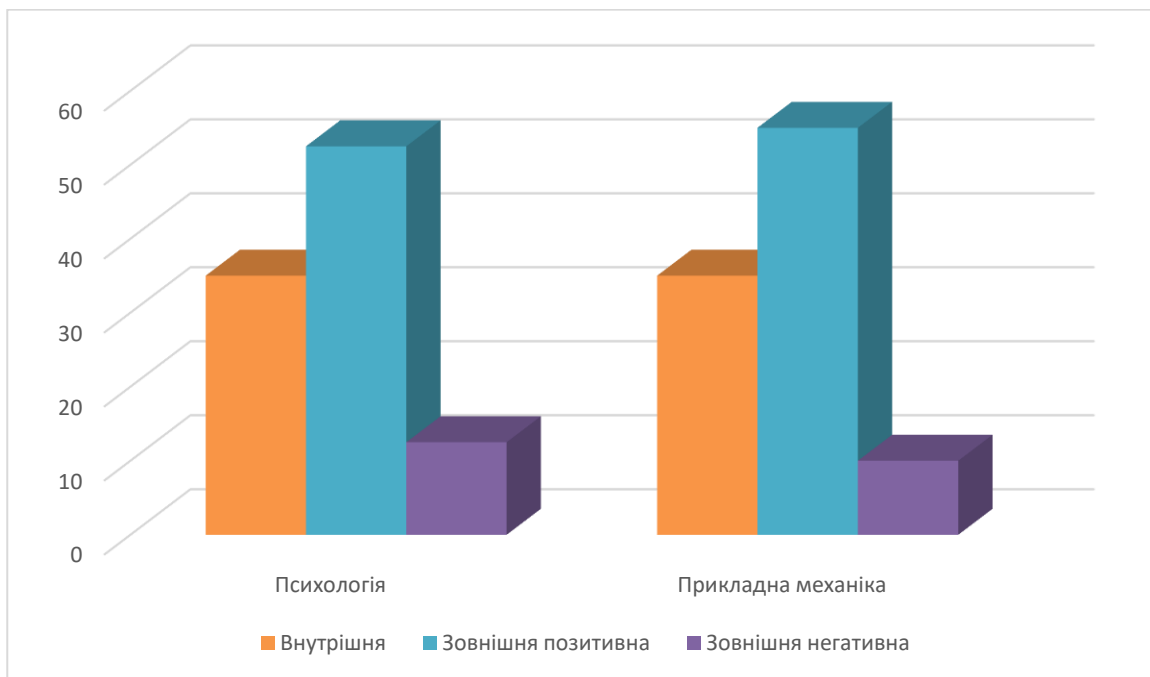

Рис.2.2.3 Результати дослідження мотивації професійної діяльності студентів

Як бачимо з рисунку, найбільш виражена в студентів зовнішня позитивна мотивація і найменш виражена зовнішня негативна мотивація.

Розглянемо отримані результати щодо кожного структурного компоненту мотивації студентів від першого до четвертого курсу.

Для зручності оформлення таблиць ми скоротили дані:

1П- 1 курс напрям підготовки «Психологія»,

2П- 2 курс напрям підготовки «Психологія»,

3П- 3 курс напрям підготовки «Психологія»,

4П- 4 курс напрям підготовки «Психологія»,

1ПМ – 1 курс за напрямом підготовки «Прикладна механіка»,

2ПМ – 2 курс за напрямом підготовки «Прикладна механіка»,

3ПМ – 3 курс за напрямом підготовки «Прикладна механіка»,

4ПМ – 4 курс за напрямом підготовки «Прикладна механіка».

Розглянемо перший компонент: мотивація що до вибору професії, що характеризується такими показниками: здобуття знань, оволодіння професією, здобуття диплома.

Дані представлені у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 Розподіл виразності мотивів навчання у вузі за кожним курсом

№ п/п	Вибірка	Шкали						
			Набуття знань		Оволодіння професією		Отримання Диплома	
1	1П	К-сть осіб	6	60%	3	30%	1	10%
2	2П	К-сть осіб	5	50%	2	20%	3	30%
3	3П	К-сть осіб	1	10%	3	30%	6	60%
4	4П	К-сть осіб	4	40%	5	50%	1	10%
5	1ПМ	К-сть осіб	7	70%	1	10%	2	20%
6	2ПМ	К-сть осіб	4	40%	3	30%	3	30%
7	3ПМ	К-сть осіб	2	20%	2	20%	6	60%
8	4ПМ	К-сть осіб	2	20%	7	70%	1	10%
		Всього	31	38,75%	26	32,5%	23	28,75%

Аналізуючи отримані дані, бачимо, що з студентів першого і другого курсу факультету психології переважає мотив «набуття знань». У студентів третього курсу переважає мотив «отримання диплома» і «оволодіння професією». Для студентів четвертого курсу найбільш значущий мотив «оволодіння професією».

Отримані дані наочно представлені на малюнку 2.2.4

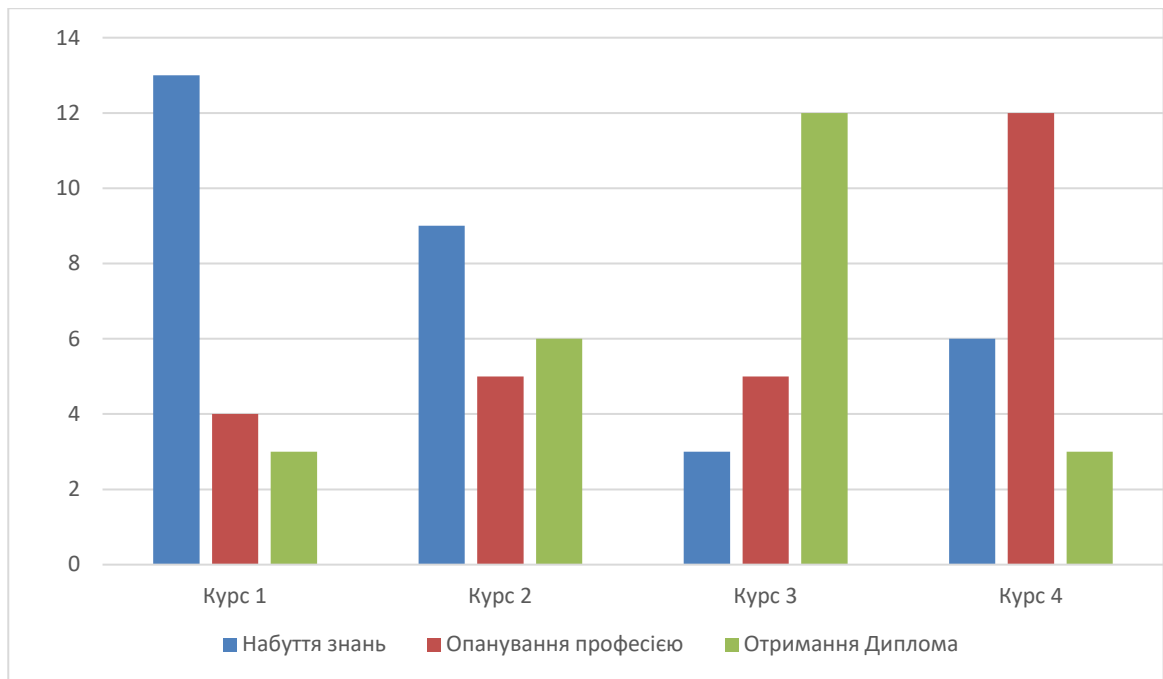

Рис. 2.2.4 Розподіл виразності мотивів навчання студентів 1-4 курсів у вищій школі

Аналізуючи вихідні дані, представлені на малюнку 2.2.4, можна дійти невтішного висновку, що мотив «набуття знань» переважає в студентів першого і другого курсу, мотив «оволодіння професією» у студентів четвертого курсу, мотив «отримання диплома» в студентів 3 курсу.

Таблиця 2.4

Середнє арифметичне значення між двома спеціальностями за кожним курсом по кількості осіб

Мотив	Курс			
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс
Набуття знань	7	5	2	3
Оволод. профес.	2	3	3	6
Отримання диплому	2	3	6	1

Аналізуючи отримані дані, бачимо, що на першому курсі спостерігається переважання за мотивом «Набуття знань». Швидше за все, це пов'язано з ентузіазмом перед майбутнім навчанням у чотири роки, щирими спонуканнями у досягненні своїх цілей: набуття знань, наявності диплома для якісного оволодіння професією. На другому курсі, після відсіювання студентів, здачі двох сесій та більш чіткого уявлення про майбутнє навчання, у студентів вищий показник за шкалою «Набуття знань» - 5; далі йде «оволодіння професією» – 3 та «отримання диплома» – 3. Ми бачимо, що мотив «оволодіння професією» випереджає мотив «отримання диплома» можливо, це пов'язано з майбутньою практикою.

«Оволодіння професією» та «набуття знань» практично однакове на 3 курсі університету, 2 та 3 відповідно. Це може бути пов'язане з деяким стресом, апатією після закінчення половини навчальних років в університеті. Оскільки опитувалося 20 осіб, середньостатистична група, то, можливо, на цей результат вплинув ситуативний фактор. На четвертому курсі «придбання знань» та «здобуття диплома» майже зрівнялися. Важливо мати спеціалізовану інформацію, гарні знання для оволодіння майбутньою професією.

Розглянемо другий показник: мотивація до навчально-професійної діяльності з оволодіння професією, що характеризується такими показниками: внутрішньою мотивацією, зовнішньою позитивною та зовнішньою негативною мотивацією.

Результати дослідження мотивації професійної діяльності представлені у таблиці 2.5

Результати дослідження мотивації професійної діяльності

Курс	Мотив					
	Внутрішній		Зовнішн.		Зовнішн.негативний	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
1П	5	50	3	30	2	20
1ПМ	7	70	2	20	1	10
2П	3	30	7	70	0	0
2ПМ	2	20	6	60	2	20
3П	3	30	5	50	2	20
3ПМ	1	10	8	80	1	10
4П	3	30	6	60	1	10
4ПМ	4	40	6	60	0	0
Сума	28	35	43	53,75	9	11,25

У таблиці 2.6 представлено відсоткове співвідношення 3 мотивів навчально-професійної діяльності.

Відсоткове співвідношення мотивації професійної діяльності між двома профілями навчання та курсами

Таблиця 2.6

курс	Мотив					
	Внутрішній		Зовнішн. позитивний		Зовнішн. негативний	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%
1 курс	12	60	5	25	3	5
2 курс	5	25	12	65	2	10
3 курс	4	20	13	65	3	15
4 курс	7	35	12	60	1	5

Аналізуючи дані, представлені у таблиці 2.6, можна стверджувати, що на першому курсі переважає внутрішня мотивація, що становить – 60%, на другому, третьому та четвертому курсі зовнішня позитивна, відповідно 65%, 65%, 60%.

Результати кореляційного аналізу представлені у рисунку 2.9

Результати кореляційного аналізу за критерієм Спірмена дослідження мотивації професійної діяльності(Методика Замфіра в модифікації А. Реана)

Корреляції

			внутрішній	зовнішній	зовнішній_негативний
Ро Спірмена	внутрішній	Коефіцієнт кореляції	1,000	-,800*	-,103
		знач. (двухстороння)	.	,017	,808
		N	8	8	8
	зовнішній	Коефіцієнт кореляції	-,800*	1,000	-,465
		знач. (двухстороння)	,017	.	,246
		N	8	8	8
	зовнішній_негативний	Коефіцієнт кореляції	-,103	-,465	1,000
		знач. (двухстороння)	,808	,246	.
		N	8	8	8

*. Корреляція значима на рівні 0,05 (двухстороння).

Рис.2.2.5 Результати кореляційного аналізу за критерієм Спірмена мотивації професійної діяльності(Методика Замфіра в модифікації А. Реана)

За результатами аналізу, виражений зв'язок має внутрішня та зовнішня мотивація.

Розглянемо наступний компонент, методика вивчення мотивів навчання у вищій школі (Додаток В)

Для аналізу визначалася частота називання мотивів по всій вибірці, що обстежується. З отриманих результатів визначалося рангове місце мотиву цієї вибіркової сукупності. Результати представлені у таблиці 2.7 для гуманітарного напрямку, та таблиці 2.8 для технічного напрямку.

Таблиця результатів методики вивчення мотивів навчальної діяльності студентів за гуманітарним напрямком

Таблиця 2.7

Номер мотиву за списком	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Кількість назв мотиву	20	23	22	18	19	22	13	11	9	5	9	6	6	4	5	4
Частота називань мотиву	0,5	0,575	0,55	0,45	0,44	0,55	0,32	0,45	0,22	0,12	0,22	0,15	0,15	0,11	0,12	0,11
Ранг мотиву	3	1	2	5	4	2	6	5	7	9	7	8	8	10	9	10

Таблиця результатів методики вивчення мотивів навчальної діяльності студентів за технічним напрямком

Таблиця 2.8

Номер мотиву за списком	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Кількість назв мотиву	19	22	21	20	17	22	17	16	13	9	9	6	3	5	4	5
Частота називань мотиву	0,475	0,55	0,52	0,5	0,45	0,55	0,44	0,44	0,32	0,22	0,22	0,25	0,7	0,2	0,11	0,125
Ранг мотиву	4	1	2	3	5	1	5	6	7	8	8	9	12	10	11	10

Аналіз отриманих результатів показав, що найбільш значущими мотивами для студентів гуманітарного профілю є:

№ 2-Отримати диплом

№3-Успішно продовжити навчання на наступних курсах

№6-Здобути глибокі та міцні знання

№1-Стати висококваліфікованим спеціалістом

№ 10-Постійно отримувати стипендію

Для студентів технічного профілю:

№ 2-Отримати диплом

№6-Здобути глибокі та міцні знання

№ 3-Успішно продовжити навчання на наступних курсах

№ 6-Стати висококваліфікованим спеціалістом

№ 10-Бути завжди готовим до чергових занять

За порівнянням студентів гуманітарних та технічних спеціальностей можна зробити висновок, що мотиви є однакові, окрім останнього, тобто існує подібність мотивів за двома профілями навчання.

Далі розглянемо кореляційний аналіз за критерієм Спірмена методики вивчення мотивів навчальної діяльності студентів модифікована А.А.Реаним, В.А.Якуніним на рис 2.2.6

Корреляції

		Гуманітарний	Технічний
Р _о Спирмена	Гуманітарний	Коефіцієнт кореляції	1,000
		знач. (двухсторонняя)	.
		N	16
Технічний	Гуманітарний	Коефіцієнт кореляції	,916**
		знач. (двухсторонняя)	<,001
		N	16

** . Корреляция значима на уровне 0,01 (двухсторонняя).

Рис 2.2.6 Кореляційний аналіз

За критерієм Спірмена кореляція має позитивний зв'язок, що свідчить про подібність мотивів до навчальної діяльності.

2.3 Практичні рекомендації щодо розвитку мотивації навчання студентів гуманітарних і технічних спеціальностей

Так як гіпотеза, що була висунута про відмінність мотивації у навчанні в залежності від профілю не була підтверджена, можна розробляти спільні рекомендації. По результатам першої методики, що була спрямована на виявлення мотивації навчання у вищій школі, домінуючий мотив «набуття знань», отже студентам необхідно забезпечити значущість та практичну прикладність навчального матеріалу: використання реальних прикладів та ситуацій, які демонструють практичну цінність здобуваних знань незалежно від профілю спеціальності,

Також, необхідно створити сприятливе навчальне середовище, тобто підтримувати участь студентів у навчальному процесі. Необхідно застосовувати інтерактивні методи навчання, групові проекти, дискусії та практичні завдання, які спонукають до активної участі та самостійних досліджень.

Як варіантом покращення розвитку навчальної мотивації, необхідно розробити індивідуальний підхід до кожного студента. Врахувати їх інтереси, потреби та майбутні кар'єрні цілі. Допомогти студентам знайти особисту мотивацію, показуючи, як їхні навчальні досягнення можуть вплинути на їхню професійну кар'єру та особисте задоволення.

Також постало питання колективної співпраці, адже виявилось, що по навчальній мотивації студенти різних профілів дуже схожі. Організація спільних проєктів, семінарів та заходів, що сприяють обміну досвідом та взаємному вивченню різних дисциплін допоможуть покращити знання студентів.

Викладачам потрібно підтримувати студентів у розвитку метакогнітивних навичок. Навчати їх стратегіям планування, організації та контролю свого навчання. Допомогати їм розуміти важливість саморегуляції та постійного самовдосконалення.

За результатами другої методики, ми дійшли до висновку, що студенти вмотивовані зовнішніми позитивними чинниками. Тобто, для студентів важливо створити стимулююче навчальне середовище. Використання системи похвали, винагород та визнання, ділитися позитивними відгуками та результатами роботи, забезпечувати можливість конструктивного зворотнього зв'язку, щоб студенти відчували підтримку.

Стимулювання самооцінки та саморозвитку. Допоможіть студентам встановити особисті цілі навчання та розробити план дій для досягнення цих цілей. Підтримуйте їх у постійному самовдосконаленні та розвитку навичок, що сприятимуть їхньому академічному прогресу.

За результатами мотивів навчання у вищій школі, необхідно допомогти студентам сформулювати конкретні та досяжні навчальні цілі, що сприятимуть їхньому професійному зростанню. Розбийте ці великі цілі на менші, крок за кроком досяжні завдання, що збудять їхню мотивацію та забезпечать поступовий прогрес.

Забезпечте підтримку та ресурси для успіху. Створіть доступні навчальні матеріали, бібліотечні ресурси та технічну інфраструктуру, які допоможуть

студентам отримати міцні знання та успішно вчитися. Забезпечте підтримку викладачів та наставників, які будуть готові надати допомогу та конструктивний зворотний зв'язок.

Висновки до другого розділу

За обраними методиками і виконаними дослідженнями, можемо зробити висновки, що вплив профілю підготовки на мотивацію відрізняється мінімально та має майже однаковий розподіл за курсами.

У процесі дослідження виявлено, що домінуючий мотив є «Набуття знань», що свідчить про уважність студентів до процесу навчання і бажання саморозвитку. Друге місце займає мотив «Опанування професією», що показав однакові результати серед студентів двох напрямків. Третє місце зайняв мотив «отримання диплома» де на незначний відсоток переважає технічний напрям, бо за технічним напрямком в ІТ сфері необхідно мати диплом для проходження у міжнародні компанії.

За результатами дослідження наступної методики у студентів домінує зовнішня позитивна мотивація, де технічний напрям має відрив у незначний відсоток. Викладачам варто звернути увагу, що сприятлива атмосфера мотивує студентів більше приділяти увагу їх предмету, проявляти більше ініціативи до спілкування, потрібно заохочувати студентів до праці а також давати конструктивну критику та хвалити здобувачів вищої освіти. Друге місце займає внутрішня мотивація, яка дала однаковий результат у двох напрямків. Це свідчить про тих студентів, для яких процес навчання це відчуття задоволення від діяльності. Третє місце займає зовнішня негативна мотивація, отже можна зробити висновок, що лише невеликий відсоток студентів віддає перевагу негативним проявам мотивації у навчанні.

За результатами останньої методики показав, що найбільш значущими мотивами

для студентів стали отримання диплому,отримати глибокі знання,успішно продовжити навчання на наступних курсах,стати висококваліфікованим фахівцем.

ВИСНОВКИ

Аналіз психологічної літератури показав нам, що тема особливості розвитку навчальної мотивації студентів гуманітарних та технічних спеціальностей недостатньо досліджена. Тому, була висунута гіпотеза про відмінність розвитку навчальної мотивації. Для більш наочного розкриття проблеми у науковій роботі були розібрані результати по всім курсам за всіма спеціальностями для розробки рекомендацій.

Для аналізу були використані такі методики:

1. Мотивація навчання у вузі (Т.І. Ільїна)
2. Мотивація професійної діяльності (методика Заміра в модифікації А. Реана)
3. Методика вивчення мотивів навчальної діяльності студентів модифікована А.А. Реаном, В.А. Якуніним

За результатами першої методики було виявлено, що студенти прагнуть набувати знання. Це домінуючий мотив за результатами, отже підвищувати свій рівень знань для отримання професійних знань є не тільки необхідністю, а співіснують з бажанням студента.

Якщо виявляти тенденцію розвитку мотивів по курсам, можна дійти до висновку, що перші та другі курси мають більш виражений мотив «набуття знань» що свідчить про більшу увагу до викладу теоретичного та практичного матеріалу. Коли студент оволодів базовими знаннями, на третьому курсі він прагне отримати диплом, бо його роки навчання вже майже підійшли до фіналу, і також на третьому курсі розпочинаються роботи над курсовими роботами та великі практичні проекти індивідуальні або у групах. Мотив оволодіння професією на четвертому курсі свідчить про моральну підготовку до виходу на практику.

Отримані результати методики мотивації професійної діяльності, які засвідчили, що у студентів переважають зовнішні позитивні мотиви, тобто мотиви, які включають в себе стимули заради яких людина вважає потрібним прикласти свої зусилля.

Якщо дивитися тенденції по курсам, маємо результати, що свідчать про вираженість внутрішнього мотиву на першому курсі навчання. Це означає, що студенти, які ще нещодавно були абітурієнтами, прагнуть отримувати задоволення від самого процесу навчання, а отже викладачам необхідно робити лекції та практичні заняття розвиваючими, інтерактивними та цікавими. На 2-4 курсах домінує зовнішні позитивні мотиви.

За результатами фінальної методики результат показав, що найбільш значущими мотивами для студентів є отримання диплому, успішно продовжити навчання, отримати глибокі знання, стати висококваліфікованим фахівцем.

Варто звернути увагу, на те, що найбільш значущі мотиви це показник того, що студентська молодь в більшості віддає перевагу знанням та продовженням зв'язувати своє життя з точки зору професійної діяльності, але, на жаль, прикладають недостатній рівень зусиль для виконання зобов'язань перед викладачами та університетом. Тому варто звернути увагу на те, як можна цікаво та доцільно викладати матеріал, щоб підтримувати зосередженість студентів на навчанні та мотивувати їх. Результатом дослідження стало те, що значих відмінностей між технічним та гуманітарним профілем не виявлено.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Adetya Dewi Wardani, Imam Gunawan, Desi Eri Kusumaningrum, Djum Djum Noor Benty, Raden Bambang Sumarsono, Ahmad Nurabadi, Lestari Handayani. Student Learning Motivation: A Conceptual Paper. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, volume 487. P. 275-278.
2. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11, 227-268.
3. Heckhausen, J., Heckhausen, H. (Eds.). (2008). *Motivation and action* (2nd ed.). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511499821>
4. Nuttin J. R. Motivation and reward in human learning: A cognitive approach. – In: *Handbook of learning and cognitive processes*. V.3. Approaches to human learning and motivation. – New. Jersey, 1976. – P. 247-282.
5. Revelle W. Individual Differences in personality and motivation: «Non-cognitive» determinants of cognitive performance // *Attention, selection, awareness, and control: a tribute to Donald Broadbent* / ed. A. Baddeley and L. Weiskrantz. – Oxford: Clarendon, 1993. – P. 346–373.
6. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2004). A voiding death or engaging life as accounts of meaning and culture: A comment on Pyszczynski, Greenberg, Solomon, Arndt, and Schimel (2004). *Psychological Bulletin*, 130, 473-477.
7. Shtarke Kurt Studenty. Stanovlenie lichnosti. Perevod s nemeckogo / K. Shtarke.- M.,1982.- 136s.
8. Vanessa Paz Dennen, Curtis J. Bonk. We'll Leave the Light on for You: Keeping Learners Motivated in Online Courses. *Flexible Learning in an Information Society*. 2006. Chap. 6. P. 64–76.
9. Бар Р., Таг Д. От преподавания к учению: новая парадигма

высшего образования // Социология в аудитории: искусство преподавания. – Харьков, 2003. – С. 14-39.

10. Гордієнко В.І. Розвиток особистості в процесі професіоналізації: професіогенез особистості. Психологія праці та професійної підготовки особистості. Хмельницький: ТУП, 2001, 48 – 67

11. Дербеньова А.В. Усе про мотивацію / Харків. «Видавнича група «Основа», 2012. - 207 с.

12. Догнал Й. Мотивація університетських студентів. Метеор-Сіті. 2017. № 2. С. 35 – 43

13. Заброцький М. М. Педагогічна психологія / М. М. Заброцький. – К., 2000. – 356 с.

14. Занюк С. Психологія мотивації/ С.Занюк. К.: Ника-Центр: Эльга-Н, 2001. 352 с.

15. Занюк С.С. Теоретичні та практичні аспекти формування мотивації досягнення / С. С.Занюк // Педагогічні та психологічні науки : Науковий вісник Волин. держ. ун-т. – Луцьк, 1998. – № 9 – С. 55–59.

16. Клименко Н.О. Формування мотивів навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів гуманітарного профілю: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04. «Теорія та методика професійної освіти» / Н.О. Клименко. – Луганськ, 2005. – 20 с.

17. Клочко В. І. Формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів технічних спеціальностей: монографія / В. І. Клочко, А. А. Коломієць. – Вінниця: ВНТУ, 2012. – 188 с.

18. Колчигіна А. Ціннісна перевага мотивів успіху студентів-психологів з різним ступенем потреби в досягненні. Науковий огляд. 2016. №10(31). С. 126-13402:45

19. Кочарян О.С., Фролова Є.В., Павленко В.М. Структура мотивації навчальної діяльності студентів: Навчальний посібник. Харків,

2011. 40 с.

20. Кустовська І. М. Мотивація студентів до навчання як загальна психолого-педагогічна проблема. Педагогічний дискурс. 2010. Вип. 7. С. 135.

21. Макаревич О. Мотивація як підґрунтя дій особистості / Соціальна психологія. — 2006. — № 2 (16). — С. 134-141

22. Малінка О. О. Психологічні проблеми мотивації навчально-професійної діяльності студентів у сучасних умовах [Електронний ресурс] / О. О. Малінка. – Режим доступу : www.psyh.kiev.ua.

23. Музика О.Л. Криза творчої особистості: суб'єктно-ціннісний підхід до типології/ О.Л. Музика // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К., 2001. – С. 63-72.

24. Музика О.Л. Психологічний аналіз ціннісної свідомості творчо обдарованої особистості/ О.Л. Музика // Українська еліта та її роль у державотворенні: Наукові записки Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – Вип.1. – К., 2000. – С. 272-276.

25. Музика О.Л. Суб'єктно-ціннісний аналіз особистісного росту/ О.Л. Музика // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія №12. Психологічні науки: Зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. – №6 (30). – Ч. I. – С. 137-143.

26. Музика О.О. Мотивація творчої активності у становленні технічно обдарованої особистості / О.О. Музика // Українська еліта та її роль у державотворенні: Наукові записки Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. – К., 2000. – Вип.1. – С. 276-280.

27. Мусаєв, К. Ф. Теоретичні основи мотивації навчальної діяльності/ К. Ф. Мусаєв. – Електронний ресурс. Режим доступу:www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pfto/2010_6/files/PD610_47.pdf

28. Нагорний Б.Г., Яковенко М.Л., Яковенко А.В. Студентство і

сучасність. – К.: Арістей, 2005. – 164

29. Несух Л.М., Вплив мотивації на якість навчальної діяльності студентів [Електронний ресурс] / Л.М. Несух. – Режим доступу:<http://docplayer.net/42505806-Vpliv-motivaciyi-na-yakist-navchalnoyidiyalnosti-studentiv.html>

30. Нікітіна І. В., Мартич І. В. Формування професійної мотивації студента як детермінанти його творчого розвитку і працевлаштування. Вісник НТТУ-КПІ. Філософія. Психологія. Педагогіка. 2010. Вип. 1. С. 206-211

31. Новікова П. А. Модель мотивації навчання особистості. Наукові вісті Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2012. № 2. С. 73.

32. Пінська О. Професійна мотивація як засіб підвищення ефективності навчальної діяльності студентів / О. Пінська. // Проблеми трудової і професійної підготовки. – 2009. – Випуск 14. – С. 111-115.

33. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Психологія вищої школи / — К. : Каравела, 2008. — 352 с.

34. Подтикан І.В. Особливості формування мотиваційної сфери особистості //Практична психологія та соціальна робота. - 2006. - № 9. – С. 29- 37.

35. Прудська О. Дослідження факторів психологічної адаптації студентів-першокурсників до навчально-професійної діяльності / О. Прудська // Освіта регіону. – 2011. – № 3. – С. 375–381.

36. Садова Т. А. Розвиток мотивації пізнавальної діяльності студентів в умовах кредитно-модульного навчання. Наука і освіта : наук.-практичний журнал Південного наукового Центру АПН України. 2011. № 4. С. 364-367.

37. Семиченко В.А. Проблемы мотивации поведения и

деятельности человека. Модульный курс психологии. Модуль «Направленность» (Лекции, практические занятия, задания для самостоятельной работы): учебное пособие /В.А. Семиченко. К.: Миллениум, 2004. 521с.

38. Тригуб І.П. Мотивація студентів як один із основних факторів успішної професійної підготовки / Мат. III Міжнародної науковопрактичної заочної конференції <http://naub.oa.edu.ua/2014/motyvatsiyastudentiv-yak-odyn-iz-osnovnyh-faktoriv-uspishnoji-profesijnoji-pidhotovky/>

39. Черняк, Н.О. (2013). Формування мотивації студентів до навчання у ВНЗ. Проблеми інженерно-педагогічної освіти, 38–39, 388–393.

40. Яременко Л. Мотивація навчального процесу як педагогічна проблема. Вища освіта України. 2014. С. 69–74.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Методика визначення мотивації навчання у вузі(Т.І.Ільїної)

При створенні цієї методики автор використовувала низку інших відомих методик. У ній є три шкали: «придбання знань» (прагнення придбання знань, допитливість); «оволодіння професією» (прагнення опанувати професійні знання та сформувані професійно важливі якості); «отримання диплома» (прагнення придбати диплом при формальному засвоєнні знань, прагнення пошуку обхідних шляхів під час складання іспитів і заліків). У питанні, для маскування, автор методики включила ряд фонових тверджень, які надалі не обробляються.

Інструкція: Позначте ваше

згода знаком "+" або незгода знаком "-" з нижче наведеними твердженнями.

Тест опитувальника

1. Краща атмосфера занять - атмосфера вільних висловлювань.
2. Зазвичай я працюю з великою напругою.
3. У мене рідко бувають головні болі після пережитих хвилювань і неприємностей.
4. Я самостійно вивчаю ряд предметів, на мою думку, необхідних для моєї майбутньої професії.
5. Яке з властивих вам якостей ви вище за все ви цінуєте? Напишіть відповідь поруч.
6. Я вважаю, що життя потрібно присвятити обраній професії.
7. Я відчуваю задоволення від розгляду на занятті важких проблем.
8. Я не бачу сенсу в більшості робіт, які ми робимо в вузі.
9. Велике задоволення мені дає розповідь знайомим про мою майбутню професію.
10. Я дуже середній студент, ніколи не буду цілком хорошим, а тому немає сенсу докладати зусилля, щоб стати краще.
11. Я вважаю, що в наш час не обов'язково мати вищу освіту.
12. Я твердо впевнений в правильності вибору професії.
13. Від яких з властивих вам якостей ви б хотіли позбутися? Напишіть відповідь поруч.
14. При нагоді я використовую на іспитах підсобні матеріали (конспекти, шпаргалки).
15. Саме чудове час життя - студентські роки.
16. У мене надзвичайно неспокійний і переривчастий сон.
17. Я вважаю, що для повного оволодіння професією всі навчальні дисципліни потрібно вивчати однаково глибоко.
18. При можливості я вчинив би в інший вуз.
19. Я зазвичай спочатку беруся за легші завдання, а більш важкі залишаю на потім.
20. Для мене було важко при виборі професії зупинитися на одній з них.
21. Я можу спокійно спати після будь-яких неприємностей.
22. Я твердо впевнений, що моя професія дає мені моральне задоволення і матеріальний достаток в житті.
23. Мені здається, що мої друзі здатні вчитися краще, ніж я.

Продовження ДОДАТКА А

24. Для мене дуже важливо мати диплом про вищу освіту.
25. З деяких практичних міркувань для мене це найзручніший вуз.
26. У мене достатньо сили волі, щоб вчитися без нагадування адміністрації.
27. Життя для мене майже завжди пов'язана з надзвичайним напруженням.
28. Іспити потрібно здавати, витрачаючи мінімум зусиль.
29. Є багато вузів, в яких я міг би вчитися з не меншим інтересом.
30. Яке з властивих вам якостей найбільше заважає вчитися? Напиши відповідь поруч.
31. Я дуже захоплюється людиною, але всі мої захоплення так чи інакше пов'язані з майбутньою професією.
32. Занепокоєння про іспит або роботу, яка не виконано в термін, часто заважає мені спати.
33. Висока зарплата після закінчення вузу для мене не головне.
34. Мені потрібно бути в гарному настрої, щоб підтримати спільне рішення групи.
35. Я змушений був вступити до вузу, щоб зайняти бажане положення в суспільстві, уникнути служби в армії.
36. Я вчу матеріал, щоб стати професіоналом, а не для іспиту.
37. Мої батьки хороші професіонали, і я хочу бути на них схожим.
38. Для просування по службі мені необхідно мати вищу освіту.
39. Яке з ваших якостей допомагає вам вчитися? Напишіть відповідь поруч.
40. Мені дуже важко змусити себе вивчати як слід дисципліни, прямо не пов'язані з моєю майбутньою спеціальністю.
41. Мене дуже турбують можливі невдачі.
42. Найкраще я займаюся, коли мене періодично стимулюють, підстобують.
43. Мій вибір даного вузу остаточний.
44. Мої друзі мають вищу освіту, і я не хочу відставати від них.
45. Щоб переконати в чому - або групу, мені доводиться самому працювати дуже інтенсивно.
46. У мене зазвичай рівне і гарний настрій.
47. Мене приваблює зручність, чистота, легкість майбутньої професії.
48. До вступу до вузу я давно цікавився цією професією, багато читав про неї.
49. Професія, яку я отримую, найважливіша і перспективна.
50. Мої знання про цю професію були достатні для впевненого вибору.

Обробка результатів:

Шкала «Придбання знань»

- за згоду «+» із твердженням за п. 3 проставляється 3,6 бали; за п. 14 – 3.6 бали; за п. 21 – 2,4 бали;
- за незгоду «-» із затвердженням за п. 22-1,2 бали; за п. 33-1.8 бали. Максимум – 12,6 балів;

Шкала «оволодіння професією»

- за згоду за п. 8 -1 бал; з п.25 - 2 бал; за п. 27 -2 бали; за п. 34 – 3 бали; за п. 38 -1 балі по п. 39-1 бал. Максимум – 10 балів.

Шкала «Отримання диплому»

- за незгоду за п. 9 – 3,5 бали;
- за згоду за п. 19 – 2,5 бали; за п. 28 – 1,5 бали; за п. 31 – 1,5 бала та за п. 35 – 1 бал. Максимум – 10 балів.

Продовження ДОДАТКА А

Питання з ПМ. 4.11,24 є нейтральними до цілей опитувальника та в обробку не включаються. Переважна більшість мотивів за першими двома шкалами свідчить про адекватний вибір студентом професії та задоволеність нею

Методика «Мотивація професійної діяльності»

Методика «Мотивація професійної діяльності»(К.Замфір в модифікації А.Реана) може застосовуватися для діагностики мотивації професійної діяльності, зокрема мотивації професійно-педагогічної діяльності. В основу покладено концепцію про внутрішню та зовнішню мотивацію. Нагадаємо, що про внутрішню мотивацію слід говорити, коли для особистості має значення діяльність сама по собі. Якщо ж основу мотивації професійної діяльності лежить прагнення задоволення інших потреб, зовнішніх стосовно змісту самої діяльності (мотиви соціального престижу, зарплати тощо.), то разі прийнято говорити про зовнішньої мотивації. Самі зовнішні мотиви диференціюються на зовнішні позитивні та зовнішні негативні. Зовнішні позитивні мотиви, безсумнівно, ефективніші і бажані з усіх поглядів, ніж зовнішні негативні мотиви. Інструкції. Прочитайте наведені нижче мотиви професійної діяльності та дайте оцінку їх значущості для Вас за п'ятибальною шкалою.

ЛИСТ ВІДПОВІДЕЙ

	1	2	3	4	5
Мотив	у дуже незначній мірі	у незначній мірі	невеликий, але й немалий мірі	великою мірою	дуже великою мірою
1. Фінансовий заробіток					
2. Прагнення до просування по службі					
3. Прагнення уникнути критики з боку керівника чи колег					
4. Прагнення уникнути можливих покарань або неприємностей					
5. Потреба у досягненні соціального престижу та поваги з боку інших					
6. Задоволення від самого процесу та результату роботи					
7. Можливість найбільш повної самореалізації саме у цій діяльності					

Обробка результатів

Після заповнення листа відповідей підраховуються показники внутрішньої мотивації (ВМ), зовнішньої позитивної (ВПМ) та зовнішньої негативної мотивації (ВОМ) відповідно до наступних ключів:

$$ВМ = (6+7)/2$$

$$ВПМ = 1 + 2 + 5) / 3 \quad ВОМ = (3 + 4) / 2$$

Показником виразності кожного типу мотивації буде число, укладене не більше від 1 до 5 (зокрема можливе і дробове).

Інтерпретація даних

На підставі отриманих результатів визначається мотиваційний комплекс особистості - Співвідношення між собою трьох видів мотивації: ВМ, ВПМ та ВОМ.

До найкращих, оптимальних, мотиваційних комплексів слід відносити такі два типи поєднань:

$$ВМ > ВПМ > ВОМ \quad \text{та} \quad ВМ = ВПМ > ВОМ.$$

Найгіршим мотиваційним комплексом є тип $ВОМ > ВПМ > ВМ$.

Будь-які інші поєднання є проміжними з погляду їхньої ефективності. При інтерпретації слід враховувати як мотиваційне співвідношення, а й показники окремих видів мотивації.

Наприклад, не можна два наведених нижче мотиваційних комплексу вважати абсолютно однаковими:

ВМ	В	В
	П	О
	М	М
1	2	5
2	3	4

Обидва вони відносяться до того самого неоптимального типу: $ВОМ > ВПМ > ВМ$. Однак видно, що в першому випадку мотиваційний комплекс особистості значно негативніший, ніж у другому. У другому випадку порівняно з першим має місце зниження показника зовнішньої негативної мотивації та підвищення показників зовнішньої позитивної та внутрішньої мотивації.

**Методика вивчення мотивів навчальної діяльності студентів
модифікована А.А. Реаним, В.А. Якуніним**

Інструкція. Прочитайте уважно наведені у списку мотиви навчальної діяльності. Виберіть із них п'ять, найбільш значущих для Вас. Позначте значні мотиви знаком «Х» у відповідному рядку.

Список мотивів:

1. Стати висококваліфікованим спеціалістом.
2. Отримати диплом.
3. Успішно продовжити навчання на наступних курсах.
4. Успішно вчитися, складати іспити на добре і чудово.
5. Постійно отримувати стипендію.
6. Здобути глибокі та міцні знання.
7. Бути завжди готовим до чергових занять.
8. Не запускати предметивнавчального циклу.
9. Чи не відставати від однокурсників.
10. Забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності.
11. Виконувати педагогічні вимоги.
12. Досягти поваги викладачів.
13. Бути прикладом однокурсникам.
14. Добитися схвалення батьків та оточуючих.
15. Уникнути засудження та покарання за погане навчання.
16. Отримати інтелектуальне задоволення.

Обробка результатів. Визначається частота називання мотивів у числі найбільш значущих по всій вибірці, що обстежується. З отриманих результатів визначається рангове місце мотиву у цій вибірковій сукупності (школа, клас, група тощо.). Результати заносяться до форми 1.

Форма 1

Назва обстежуваної вибірки

Обсяг вибіркової сукупності N

Номер мотиву за списком	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Кількість назв мотиву																
Частота називань мотиву																
Ранг мотиву																

Зведені данні за методикою мотивація навчання у вузі

Студенти	Набуття знань	Опанування професією	Отримання диплома
1П1	+		
1П2	+		
1П3			+
1П4	+		
1П5			+
1П6	+		
1П7	+		
1П8	+		
1П9			+
1П10	+		
2П1	+		
2П2	+		
2П3	+		
2П4			+
2П5	+		
2П6		+	
2П7	+		
2П8	+		
2П9			+
2П10	+		
3П1			+
3П2	+		
3П3			+
3П4			+

3П5		+	
3П6			+
3П7	+		
3П8		+	
3П9		+	
3П10			+
4П1		+	
4П2		+	
4П3		+	
4П4		+	
4П5		+	
4П6			+
4П7		+	
4П8		+	
4П9		+	
4П10		+	
1ПМ1	+		
1ПМ2	+		
1ПМ3	+		
1ПМ4		+	
1ПМ5			+
1ПМ6	+		
1ПМ7	+		
1ПМ8	+		
1ПМ9	+		
1ПМ10	+		
2ПМ1		+	
2ПМ2	+		

2ПМ3	+		
2ПМ4	+		
2ПМ5		+	
2ПМ6	+		
2ПМ7	+		
2ПМ8	+		+
2ПМ9	+		+
2ПМ10		+	
3ПМ1			+
3ПМ2			+
3ПМ3			+
3ПМ4			+
3ПМ5			+
3ПМ6		+	
3ПМ7		+	
3ПМ8			+
3ПМ9			+
3ПМ10		+	
4ПМ1		+	
4ПМ2		+	
4ПМ3		+	
4ПМ4		+	
4ПМ5		+	
4ПМ6			+
4ПМ7			+
4ПМ8			+
4ПМ9			+
4ПМ10		+	

Зведені дані з методики мотивація професійної діяльності

Студенти	1 дуже незначною мірою	2 у незначній мірі	3 невелики й, але й немалий мірі	4 великою мірою	5 дуже великою мірою
1П1	+				
1П2		+			
1П3			+		
1П4	+				
1П5	+				
1П6	+				
1П7		+			
1П8			+		
1П9					+
1П10				+	
2П1		+			
2П2	+				
2П3	+				
2П4		+			
2П5			+		
2П6			+		
2П7			+		
2П8				+	
2П9				+	
2П10					+
3П1					+
3П2			+		
3П3			+		
3П4		+			

3П5		+			
3П6		+			
3П7	+				
3П8	+				
3П9	+				
3П10	+	+			
4П1		+			
4П2	+				
4П3	+				
4П4	+				
4П5		+			
4П6		+			
4П7		+			
4П8	+				
4П9	+				
4П10					+
1ПМ1					+
1ПМ2	+				
1ПМ3	+				
1ПМ4	+	+			
1ПМ5			+		
1ПМ6		+			
1ПМ7				+	
1ПМ8				+	
1ПМ9			+		
1ПМ10		+			
2ПМ1	+				
2ПМ2					+

2ПМ3				+	
2ПМ4	+				
2ПМ5		+			
2ПМ6		+			
2ПМ7			+		
2ПМ8		+			+
2ПМ9					+
2ПМ10					+
3ПМ1	+				
3ПМ2	+				
3ПМ3		+			
3ПМ4		+			
3ПМ5			+		
3ПМ6			+		
3ПМ7			+		
3ПМ8			+		
3ПМ9			+		
3ПМ10		+			
4ПМ1		+			
4ПМ2		+			
4ПМ3		+			
4ПМ4		+			
4ПМ5			+		
4ПМ6					+
4ПМ7					+
4ПМ8					+
4ПМ9					+
4ПМ10					+

2ПМ3				+	
2ПМ4	+				
2ПМ5		+			
2ПМ6		+			
2ПМ7			+		
2ПМ8		+			+
2ПМ9					+
2ПМ10					+
3ПМ1	+				
3ПМ2	+				
3ПМ3		+			
3ПМ4		+			
3ПМ5			+		
3ПМ6			+		
3ПМ7			+		
3ПМ8			+		
3ПМ9			+		
3ПМ10		+			
4ПМ1		+			
4ПМ2		+			
4ПМ3		+			
4ПМ4		+			
4ПМ5			+		
4ПМ6					+
4ПМ7					+
4ПМ8					+
4ПМ9					+
4ПМ10					+

Зведені дані з методики вивчення мотивів навчальної діяльності

№	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1П1	+					+		+				+	+			
1П2	+			+		+					+				+	
1П3		+	+					+			+		+			
1П4	+		+	+		+		+								
1П5		+			+		+	+		+						
1П6	+		+		+	+		+								
1П7		+		+			+		+					+		
1П8		+			+		+				+			+		
1П9	+		+		+							+				+
1П10		+	+						+	+			+			
2П1	+		+	+		+		+								
2П2		+		+	+	+		+								
2П3	+		+		+	+		+								
2П4		+		+	+		+				+					
2П5		+	+		+			+								+

2П6	+	+		+						+				+	
2П7	+		+				+	+			+				
2П8	+	+		+	+				+						
2П9		+		+				+	+				+		
2П10	+		+	+	+	+									
3П1		+	+		+				+		+				
3П2	+		+		+	+					+				
3П3		+		+					+				+		+
3П4		+			+	+			+						+
3П5	+		+				+	+						+	
3П6	+	+				+	+								+
3П7		+	+	+		+	+								
3П8	+		+	+	+	+									
3П9		+	+		+		+		+						
3П10	+		+		+	+		+							
4П1		+		+			+		+			+			
4П2		+			+	+		+		+					
4П3	+		+					+			+			+	
4П4	+	+		+	+				+			+			

4П5		+	+	+		+		+								
4П6	+		+	+		+										+
4П7		+	+		+		+		+							
4П8	+		+		+	+	+									
4П9		+			+		+	+	+							
4П10					+	+		+				+				+
1ПМ1	+		+	+		+		+								
1ПМ2	+	+			+		+									+
1ПМ3		+	+			+	+						+			
1ПМ4	+		+	+	+	+	+									
1ПМ5		+	+		+			+	+							
1ПМ6	+									+	+	+				+
1ПМ7		+			+	+					+				+	
1ПМ8		+			+	+		+		+						

1ПМ 9	+		+		+	+	+										
1ПМ 10	+			+		+	+		+								
2ПМ 1		+	+	+		+											+
2ПМ 2	+				+	+			+	+							
2ПМ 3		+	+		+								+				+
2ПМ 4	+		+						+						+	+	
2ПМ 5		+		+			+	+	+								
2ПМ 6		+			+			+	+	+							
2ПМ 7	+		+				+	+			+						
2ПМ 8	+	+		+		+						+					
2ПМ 9		+	+	+		+		+									
2ПМ 10				+	+	+		+	+								

3ПМ 1		+	+		+				+		+					
3ПМ 2	+		+				+	+			+					
3ПМ 3	+	+		+	+											+
3ПМ 4		+	+	+	+			+								
3ПМ 5	+		+					+			+			+		
3ПМ 6				+	+			+	+		+					
3ПМ 7		+	+	+	+			+								
3ПМ 8	+			+	+			+	+							
3ПМ 9					+			+		+		+	+			
3ПМ 10	+		+		+	+				+						
4ПМ 1		+		+				+	+		+					
4ПМ 2		+	+		+	+			+							

4ПМ 3	+			+	+							+			+	
4ПМ 4	+	+		+		+	+									
4ПМ 5		+	+			+	+			+						
4ПМ 6	+		+	+	+	+										
4ПМ 7		+	+		+	+	+									
4ПМ 8	+		+				+	+			+					
4ПМ 9		+		+		+				+					+	
4ПМ 10		+			+			+						+		+